

„Samostanowienie” dla Polaków na Kresach

„Samostanowienie” — fundacja wspierająca oświatę polską za granicą powstała w roku 1989. Bierze ona swe początki z działalności niepodległościowego ugrupowania politycznego skupionego wokół kwartalnika „Samostanowienie”. Kwartalnik ten był nastawiony na tematykę kresowa i reprezentował postawę legalistyczną w kwestii granic Polski z sąsiadami: **gdy nastanie wolność, demokratycznie wybrane parlamenty rozstrzygną kwestię granic między sąsiadującymi państwami w duchu prawa narodów do samostanowienia.**

Grupa polityczna „Samostanowienie” myślała najpierw — po odwilży spowodowanej Magdalenką — o założeniu partii konserwatywnej, ale w końcu zdecydowała się na pracę organiczną. Z jej majątku powstała Fundacja „Samostanowienie” o charakterze wyłącznie charytatywnym.

Prezes zarządu fundacji Adam Chajewski mówi: „Nie jesteśmy jedyni, inne stowarzyszenia też pomagają Polakom z kresów, a i my sami nie budujemy w szczyrim polu. Staramy się kontynuować prywatną działalność doktora Zygmunta Kuczyńskiego. Ten, dziś wiekowy, pan przez dwadzieścia parę lat sam wysyłał prasę i książki rodakom na Wschodzie odciętym od Macierzy. Dziś przekazał nam swe kontakty i przetarte szlaki. Staramy się uchronić, a w miarę możliwości i rozwinąć jego wspaniałe dzieło. Niestety, zjadają nas koszty przesyłek pocztowych”.

Gdyby nie koszty, nie byłoby na co narzekać. „Nasza Księgarnia” przekazała wspaniały dar, książki dla dzieci. Tak nieatrakcyjny w kraju tytuł, jak Jana St. Kopczeńskiego „O naszym hymnie narodowym” jest w oddziałach Związku Polaków na Litwie i w polskich przedszkolach rarytasem, porównywalnym z katechizmem.

Fundacja otrzymała za darmo duże partie pisma „Uroda”, „Kieszonkowy słownik ortograficzny”, „Kuchnia polska”. Piotra Łossowskiego „Polska — Litwa, ostatnie sto lat” — to poszukiwane bestsellery. Nie mniej potrzebne okazały się dwujęzyczne mapy Litwy (normalnie nie do dostania), podręczniki, płyty i kasyety edukacyjne, mapy i lektury dla szkół. Łącznie w latach 1990—1991 na Litwę, Białoruś i Ukrainę wysłano ponad 500 paczek. Dziś pozostała tylko jedna droga wysyłka — przygodny transport. Wysyłka jednej paczki pocztą kosztuje 50 tysięcy zł — na to fundacji nie stać. Poczta i Ministerstwo Transportu zgodziły się nawet w zeszłym roku zwolnić te przesyłki z opłat, ale ówczesna Rada Ministrów cofnęła zgodę.

„Samostanowienie” wystosowało w zeszłym roku apel do wydawnictw krajowych, aby przesyłały po jednym egzemplarzu okazowym na rzecz Polaków na Wschodzie. Jedne zareagowały tak pięknie, że nawet przekazały ze swych zapasów większe

partie — np. „Wydawnictwo Lekarskie”. Jak w tym kontekście wygląda „Czytelnik”, który polecił przekazać na przemiał takie dostarczające wiedzy historycznej i literackiej o Polsce książki, jak: „Bibliografia literatury tłumaczonej na język polski”, „Alchemia słowa” J. Parandowskiego, „Szkice literackie” J. Stempowskiego i wiele, wiele innych...

Fundacja przesłała rodakom na Wschodzie również sprzęt techniczny — magnetofony, komputer, maszyny do liczenia. Zorganizowano też, razem z Fundacją im. prof. Bronisława Dembińskiego kurs komputerowy dla nauczycieli z Wileńszczyzny i z Zaolzia.

Oczkiem w głowie przewodniczącego rady nadzorczej Fundacji „Samostanowienie” Stanisława Plewako stał się Uniwersytet Polski w Wilnie. Jego rektor Romuald Brazis często bywa w Warszawie, przy Pańskiej 5 m 115, gdzie mieści się siedziba „Samostanowienia”. Fundacja organizuje praktyki, staże, szkolenia i stypendia dla Polaków spoza kraju. Po szkoleniu młodzieży z Wileńszczyzny w gospodarstwach ogrodniczych oraz w zakładach rzemieślniczych o specjalności gastronomicznej i cukierniczej przyszła kolej na wyższe stadium. Kilku doktorantów z Wilna przyjeżdża do Lublina i Białegostoku na kilka dni w miesiącu. Stypendium jest skromniutkie — wynosi 150 tysięcy, a i to wyproszonych u rodaków z Londynu.

Fundacja „Samostanowienie” przede cienko, bo nie prowadzi działalności gospodarczej. „Nie chcieliśmy, tak jak wiele innych fundacji, zaczynać od brudzenia sobie rąk podejrzanymi interesami lub wyszarpywania zachodnich pieniędzy. Ale dziś, gdy zadania rosą, a oficjalne agendy rządowe nie mogą lub nie chcą się troszczyć się o Polaków za granicą, trzeba będzie pomyśleć o działalności gospodarczej” — mówi prezes Chajewski. — „A może dogadamy się z koleją na temat taniego transportu książek na Wileńszczyznę? W styczniu uruchomiono przecież starą linię kolejową Trakiszki — Szesztokai (Szostaków Górny) i pewnie kiedyś zostanie tam utworzone przejście graniczne” — wzdycha z nadzieją przewodniczący rady nadzorczej, pan Plewako.